

KANDIDAT

642

PRØVE

JUS2002 1 Pengekravsrett

I. Oversikt

I det følgende skal det redegjøres for betydningen av sontringen mellom enkle gjeldsbrev og omsetningsgjeldsbrev når det gjelder rettsvirkningene knyttet til overdragelse av pengefordringer. Dette tolkes med andre ord som en oppgave om de ulike innsigelser en debitor cessus har mot cesjonaren ved overdragelse. I norsk rett er det klare utgangspunkt at "formuerettslige krav kan overdras" jf. Rt.2008 s.385 (avsn.61) I den forbindelse er gjeldsbrevlovens § 9 av sentral betydning, da denne på mange måter er den bestemmelsen som er grunnlaget for at cesjonene foregår, samt at den hjemler ofte på kontraktsrettslig grunnlag hvilke rettigheter en cesjonar har enten overfor debitor cessus eller cedenten.

En cesjonar kan på grunn av gbl. § 9 velge enten å kreve sin rett fra debitor cessus, eller cedenten, om han ikke har tatt et uttrykkelig forbehold mot usikkerheten til fordringens eksistens. For ordens skyld nevnes at cedenten kan da ha et regresskrav i behold dersom han dekker cessus sitt krav som følge av at cesjonaren krever det jf. prinsippet i Rt.1997 s.1029 (s.1037). I gjeldsbrevloven er sontringen mellom enkle fordringer og omsetningsgjeldsbrev av fundamental betydning, da reglene mer eller mindre er like, men begrunnes ut fra ulike hensyn.

Videre er det sikker rett, jf. Rt.1957 s.778 (782) og Rt.1992 s.504 (s.506), at reglene i gjeldsbrevlovas kapittel 1 og 3 kan anvendes analogisk på såkalte muntlige fordringer. Sistnevnte er fordringer som ikke er nedfelt i gjeldsbrev. Når det er sagt, så er vilkårene for at et dokument skal sies å være et gjeldsbrev at det er skriftlig, at det dreier seg om penger, er ubetinget og at det fremstår i det ytre selvstendig. Disse vilkårene er av særlig betydning for systemet med cesjoner og lignende i gjeldsbrevlovens kapittel 2, da det som står på gjeldsbrevet, skal oppfylles etter lovens system. Det bør også nevnes at tvers

gjennom gjeldsbrevloven, så vil en se en ulik grad av vern av debitor cessus. Denne dynamikken skyldes at omsetningsgjeldsbrev, som er uttømmende regulert i gbl. § 11 (2) jf. § 24, er ment for å selges. Dermed blir hensynet til omsetningslivets sikkerhet, og næringslivets behov for effektivitet svært sentrale hensyn. Disse hensynene, er mer tungtveiende hva gjelder omsetningsgjeldsbrev, på bekostning av debitor cessus. Dette gjelder i motsetning til ved enkle gjeldsbrev og andre fordringer, hvor debitor cessus' rett er betydelig sikrere.

Videre finnes det to enda mer grunnleggende hensyn som man ser at gjeldsbrevlovens kapittel 2 og kapittel 3 berører. Disse må sies å utgjøre alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper og går ut på at ingen kan overføre større rett enn det man har og at den som er først i tid, nyter best rett. I eksempelvis gjeldsbrevlovens kapittel 2 kan man se at disse to hensynene stadig må tåle innskrenkninger. Noe unntak finnes, eksempelvis dersom kravene er konnekse jf. gbl. § 18 (2). I kapittel 3 tilfellene, som regulerer enkle gjeldsbrev, så er situasjonen slik at disse to fundamentale hensynene nyter sterkere posisjon. Denne sontringen kan også begrunnes ut fra de to tidligere nevnte hensynene om omsetningslivets sikkerhet og næringslivets behov for effektivitet.

En slik oppgave som oppgaveteksten etterspør, kan omfatte mange situasjoner som er av interesse å nevne. For å unngå en omstendelig fremstilling, vil det fokuseres på de mest sentrale innsigelsene, og det er gbl. §§ 15 og 18 fra kapittel 2, og gbl. §§ 25, 26, 27, 28 og 29. Noen vil bli behandlet noe overflatisk kun for å illustrere forskjellene. Selv om oppgaven er en redegjøringsoppgave, er det naturlig å dra paralleller mellom systemene under enkle og omsetningsgjeldsbrev.

Fremgangsmåten vil først innebære en kort redegjørelse om gbl. § 9 (pnkt.II) for å vise inngangsporten til cesjoner, samt hvem man skal rette krav mot ved holdbare innsigelser. Videre vil de viktigste rettsvirkningene av overdragelse av omsetningsgjeldsbrev presenteres (pnkt. III), og avslutningsvis de enkle gjeldsbrevene og de viktigste rettsvirkningene ved overdragelse av disse (pnkt. IV).

II. Gjeldsbrevlovens § 9

Rettsvirkningene av overdragelse av omsetningsgjeldsbrev er at en cedent for det første er ansvarlig for at kravet "er til" jf. gbl. § 9, første pnkt. Unntaket fra denne hovedregelen følger av gbl. § 9 annet pnkt. Unntak fra bestemmelsen kommer til anvendelse dersom det er tale om "gåvor" eller om cesjonaren "visste at kravet ikke var til" eller "hadde grunn til mistanke om det". Gjeldsbrevlovens § 9 2 pnkt. regulerer med andre ord unntakene for når cedenten ikke blir ansvarlig, og det er ved gaver, eller i de tilfeller han visste eller burde vite at kravet ikke var "til" jf. § 9, 1 pnkt.

Ellers er gbl. § 9 en objektiv erstatningsregel, som hjemler cesjonarens rett til å gjøre gjeldende de innsigelser en debitor cessus gjør mot ham ved overdragelse av enten enkle gjeldsbrev eller omsetningsgjeldsbrev. Ofte blir denne bestemmelsen brukt for å oppnå bedre gevinst for de ulike fordringene man ønsker å selge. Dermed er cedenten i prinsippet tjent med å garantere at et krav "er til".

Ofte kan man imidlertid oppleve at en cedent fraskriver seg ansvaret på grunn av usikkerhet knyttet til fordringen. Dette skjer etter alminnelige dispositive utsagn. Cedenten kan ta enten et klart forbehold, eller en standardisert ansvarsfraskrivelse. For sistnevnte er vurderingstemaet om cedenten har "rimelig grunn til å tro" at cesjonaren har vedtatt vilkåret om ansvarsfraskrivelse i henhold til den alminnelige avtaleretten jf. eksempelvis Agurkpinne-dommen. Dersom man tar et forbehold, eventuelt ansvarsfraskrivelse, så vil cedenten ofte ikke være i god tro lengre, og dermed kommer ikke det såkalte veritasansvaret på tale.

Erstatningsansvaret innebærer ansvaret for medkontrahentens positive kontraktsinteresse. Denne interessen innebærer at man blir ansvarlig for det tap en medkontrahent lider ved at avtalen ikke viste seg å være den den utga seg å være. Overdragelse av fordringer etter gbl. § 9 innebærer imidlertid ikke en forskjell for cessus hva gjelder sondringen enkle gjeldsbrev og omsetningsgjeldsbrev. Det er mer cedenten som får mer hodebry ved overdragelse av enkle gjeldsbrev i medhold av gbl. § 9, da disse som nevnt innledningsvis, verner debitor cessus mer enn det omsetningsgjeldsbrevene gjør. Denne forskjellen skyldes det som også ble nevnt innledningsvis, at omsetningsgjeldsbrevene må leve opp til hensynet til omsetningslivets sikkerhet, samt næringslivets effektivitet.

III. Omsetningsgjeldsbrev

Dersom omsetningsgjeldsbrev overdras, så vil debitor cessus innsigelsesrett være betydelig begrenset. Dette kan av og til gå på bekostning av de to grunnleggende obligasjonsrettslige prinsippene som ble nevnt i innledning, nemlig at ingen kan overføre større rett enn det en selv har og at den som er først i tid er best i rett.

Den generelle bestemmelsen som alltid må være oppfylt for å i det hele tatt tenke seg å ek스팅vere en debitor cessus' innsigelsesrett, følger av gbl. § 13. Av denne er den som er har et omsetningsgjeldsbrev i "hende" legitimert til å "rå over det" med virkning som er nevnt i gbl. § 14, 15, 18 og 19 forutsatt at det er et ihendehavergjeldsbrev jf. gbl. § 11 (2), nr.1. Det samme gjelder flere situasjoner som nevnes i gbl. § 13 annet pkt.

Betydningen av at gbl. § 13 er oppfylt, innebærer imidlertid at man for det første kan videreselge fordringen. Vilklårene for dette følger av gbl. § 14. Her må man for det første være legitimert jf. gbl. § 13, overdragelsen må dreie seg om avhendelse i omsetningsøyemed, cesjonaren må få det i hende, cesjonaren må være i god tro samt at avtalen må ikke lide av sterke avtalerettslige ugyldighetsgrunner. Denne bestemmelsen, regulerer to tilfeller, den ene er hjemmelsmannkonflikten, hvor en påstått cedent selger et omsetningsgjeldsbrev til en cesjonar, og dobbelsuksesjonskonflikten, som hjemler flersalg av et omsetningsgjeldsbrev. Vilklårene som ble nevnt innledningsvis i dette avsnittet, gir en som i utgangspunktet ikke er legitimert, men som fremstår som legitimert, retten til å selge kravet i samsvar med gbl. § 14.

Hjemmelsmannskonflikten innebærer derfor brudd på prinsippet om at ingen kan overføre større rett enn det man selv har, mens dobbelsuksesjonssituasjonen innebærer et brudd på prinsippet om først i tid, best i rett. Hittil, er det kun tale om forholdet mellom cesjonarer og cedenter, men dette nevnes for å illustrere hvor sterkt hensynene til omsetningslivets sikkerhet, samt næringslivets behov for effektivitet står i gjeldsbrevlovens kapittel 2. Dette er

dermed en av flere, men sikkert den viktigste, rettsvirkningen ved overdragelse av omsetningsgjeldsbrev.

En annen situasjon er regelen i gbl. § 15, som er kjent som regelen om kreativ legitimasjon, og inneholder noen presumerte innsigelser som en cessus ofte vil påberope seg ved cesjoner. Vilåårene for å anvende gbl. § 15 tilsvarer gbl. § 14, og det skal følgelig avgrenses mot en behandling av disse. Hva gjelder gbl. § 15 (1), så er det her enkelte situasjoner som er oppramset av lovgiver som en cessus vil ha i behold overfor en ondtdroende cesjonar. Grunnen til at gbl. § 15 er betinget av et god tro-krav er at man her presumerer at en cessus kan verne seg mot at disse situasjonene oppstår, i motsetning til gbl. § 16 og 17 som inneholder absolutte, eller sterke innsigelser om man vil. Dette innebærer at man kan påberope seg gbl. § 16 og 17 uavhengig av cesjonarens gode tro. Systemet kan på mange mter sammenlignes med avtalelovens ugyldighetsbestemmelser, hvor enkelte situasjoner er uansett ugyldige slik som trusler og lignende, da man ikke kan beskytte seg selv mot slike situasjoner. Her gjør med andre ord hensynet til omsetningslivets sikkerhet og næringslivets behov for effektivitet seg mindre gjeldende.

Den viktigste, men muligens lite praktiske, innsigelsen knyttet til omsetningsgjeldsbrev følger av gbl. § 18. Denne regelen regulerer motregnings-situasjonene. Gjeldsbrevlovens § 18 (1) er betydelig strengere enn de alminnelige motregningsvilkårene, eventuelt gbl. § 26 om man vil sammenligne disse. Dette fordi at det etter gbl. § 18 (1) kreves at cesjonaren "visste" at cessus hadde et krav som kan benyttes til motregning, samt at cesjonaren "måtte skjna" cessus kom til å lide tap. Dette er to positive vilkår, i den forstand at det i praksis er veldig vanskelig å bevise. Dermed er motregningsretten etter gbl. § 18 (1) for omsetningsgjeldsbrev svært restriktiv. Dette skyldes igjen, hensynet til omsetningslivets sikkerhet samt behov for effektivitet. Et unntak for denne restriktive linjen følger imidlertid av gbl. § 18 (2). Her gjøres det unntak for krav som er konnekse. Dette innebærer at rimelighets- og rettferdighetsbetraktninger trumfer omsetningslivets behov for sikkerhet og effektivitet i denne situasjon. En cedent vil imidlertid kunne bli krevd for at kravet ikke "er til" jf. gbl. § 9 i en slik situasjon, dersom cedenten ikke har fraskrevet seg ansvaret for kravet. Motregning med konnekse krav er imidlertid ikke betingelsesløs. Dersom kravene først er konnekse, så underlegges motregningsinnsigelsen en vurdering etter gbl. § 15 (3).

IV. Enkle gjeldsbrev

Hva gjelder enkle gjeldsbrev, så er en cessus sine rettigheter betydelig mer ivaretatt, sammenlignet med systemet under omsetningsgjeldsbrev. Dette fordi enkle gjeldsbrev ikke nyter den samme støtten som hensynene bak omsetningsgjeldsbrev gjør. Videre så skal det snart illustreres at de grunnleggende obligasjonsrettslige prinsippene om at ingen kan overføre større rett enn det en selv har, samt prinsippet om først i tid best i rett strke når det gjelder enkle gjeldsbrev. Av gbl. § 25 kan man lese et utslag av prinsippet om at ingen kan overføre større rett enn det man selv har. Dette prinsippet er fraværende når man ser på gbl. kapittel 2, hvilket gjenspeiler seg på omsetningsgjeldsbrev og de rettsvirkningene som er knyttet til overdragelse av dem. Gjeldsbrevlovens § 25 har mest betydning for ivaretagelsen av cessus sine innsigelser. Derfor vil man alltid, uavhengig av om en motregningssituasjon foregår etter en cesjon jf. gbl. § 26, alltid kunne motregne dersom

kravene er konnekse. Dette er et klart utslag av prinsippet om at ingen kan overføre større rett enn det man selv har. Også her vil imidlertid cedenten kunne kreve cesjonaren for at kravet tydeligvis ikke "er til" jf. gbl. § 9, 1 pnkt.

Hva gjelder gbl. § 26, så vil rettsvirkningen av en overdragelse av enkle gjeldsbrev være at motregningsretten ikke er så restriktiv, sammenlignet med gbl. § 18. Det gjøres riktignok noe innskrenkninger i cessus motregningsrett etter gbl. § 26, men man kan fortsatt observere det faktum at man befinner seg utenfor gjeldsbrevlovens kapittel 2 situasjonene. Sistnevnte begrunnes ut fra at man for det første ikke er underlagt noe særlig god tro-krav jf. gbl. § 18 (1) og (2) jf. gbl. § 15 (3), snarere et krav om hvor berettiget ens egne motregningsforventninger er jf. gbl. § 26, 1 pnkt., samt at hensynet til omsetningslivets behov for sikkerhet og effektivitet er betydelig nedtonet. Dette gir klart uttrykk for den påstanden som ble nevnt innledningsvis, om at cessus sine rettigheter er bedre ivaretatt etter en cesjon som faller inn under gbl. kap. 3 sammenlignet med en cesjon etter gbl. kapittel 2.

Videre kan en cessus risikere å måtte betale to eller flere ganger dersom hans cesjonar er i god tro jf. gbl. § 15 (4), hvor man under de enkle gjeldsbrevene snur bildet og vurderer om cessus var i god tro hva gjelder feilbetalingen jf. eksempelvis gbl. §§ 27 og 28. Videre så kan man i gbl. § 29 (2) se utslag av prinsippet om at den som er først i tid, er best i rett, hvilket også gir en "rettmessig" et sikrere krav, sammenlignet med systemet under omsetningsgjeldsbrevene i kapittel 2.

Del II

Oppgaven deles i tre ulike tvister.

Tvist I

Den første tvistens parter er Preben von Bar mot Peder Ås.

Problemstillingen er om Preben von Bar får medhold i sine krav mot Ås om at sistnevnte skal innfri hele restgjelden på kr. 900 000 og om von Bar kan nekte Ås delbetaling, samt om von Bar kan kreve forsinkelsesrenter av hele lånesummen.

Det tas først stilling til om Preben von Bar - herunder PvB - kan kreve at Ås innfrir hele restgjelden på kr. 900 000.

Det følger av langvarig og samstemt sedvanerett at dersom det ikke er holdepunkter for noe annet, så hefter flere låntakere solidarisk overfor kreditor. Denne sedvaneretten er både bekreftet gjennom rettspraksis og forarbeidene til finansavtaleloven, samt kommet til uttrykk i Gjeldsbrevlovens § 2 (1). Det er via Rt.1957 s.778 og Rt.1992 s.504 slått klart fast at bestemmelsene i gjeldsbrevlovas kapittel 1 og 2 kan anvendes analogisk på muntlige fordringer, og løsningen av den første anførselen fra PvB vil følgelig løses etter gbl. § 2 (1).

Spørsmålet blir dermed om noe "anna er sagt" i forbindelse med låneavtalen, slik at presumsjonen om solidaransvar kan fravikes jf. gbl. § 2 (1).

Ordlyden av "anna er sagt" minner om den tradisjonelle formuleringen knyttet til hvorvidt det foreligger holdepunkter for å fravike hovedregelen. Følgelig har vi å gjøre med en unntaksregulering, hvilket tilsier at man trenger mer eller mindre klare holdepunkter for å si at noe "anna er sagt", samt at risikoen for uklarhet går ut over den som burde uttrykt seg klarere jf. den alminnelige avtalerettslige forfatterregelen.

I vår bestrider Ås PvBs krav ved å hevde at han ikke er ansvarlig for mer enn kr. 450 000, fordi låntakerne internt hadde avtalt at Ås skulle eie 1/2, mens Holm og Vold skulle eie hver sin 1/4 av hytten. Dette kan trekke i retning av at noe "anna er sagt" jf. gbl. § 2 (1), slik at Ås kun er ansvarlig for kr. 450 000 av de resterende kr. 900 000.

På den annen side, er det helt klart irrelevant hva debitorerne har avtalt internt om en låneavtale, hva gjelder kreditors rett til innfrielse. Sagt med andre ord, så er ikke kreditor bundet av interne forutsetninger og avtaler mellom debitorerne. En låneavtale er en alminnelig hvor ens ønsker og forutsetninger må synliggjøres overfor medkontrahenten. Dette innebærer at PvB ikke er bundet av hva som måtte være avtalt internt mellom Ås, Holm og Vold. Dette trekker sterkt i motsatt retning.

Det følger imidlertid av faktum at PvB var en av meglernes rikeste kunder, hvilket, i aksjemeglingsbransjen innebærer muligens en viss tettere kontakt med kunden enn ellers. Det kan tenkes at PvB var kjent med at lånet ble tatt opp for å låne en hytte, hvilket etter sin art er en delelig kjøpsobjekt jf. prinsippene i eierseksjonslovens § 24. Dette kan innebære at en anførsel som kommer fra Ås, om at han kun er ansvarlig for kr. 450 000, er noe holdbar. Det faktum at PvB muligens var innforstått med dette, kan tenkes å trekke i retning av at noe "anna er sagt" jf. gbl. § 2 (1).

Det er imidlertid for vagt og uklart hvorvidt PvB her har vedtatt, enten direkte eller indirekte, den fordelingen som Ås gir anvisning på. Dermed er det tryggeste, samt i fravær av sikre holdepunkter for at PvB kjente til den interne fordelingen, mest naturlig å legge til grunn at ingenting "anna er sagt" jf. gbl. § 2 (1), slik at presumsjonen om solidaransvar står seg. Det er ingen holdepunkter for å si at noe "anna er sagt" i forbindelse med låneavtalen.

Presumsjonen om solidaransvar kan ikke fravikes, og Ås er da ansvarlig i henhold til prinsippet om "ein for alle og alle for ein" jf. gbl. § 2 (1).

Ås anfører subsidiært at han ville gjøre opp kr. 300 000 umiddelbart, og resten noen måneder senere.

Hovedregelen i norsk pengekravsrett er at en debitor har rett til delbetaling. Unntaket fra denne hovedregelen kommer til anvendelse dersom det er avtalt et forbud mot delbetalingen, eller at delbetalingen vil medføre særlige ulemper for kreditor. Denne hovedregelen følger av sedvanerett og er formet gjennom rettspraksis og juridisk teori.

Det er ikke uvanlig at det avtales ordninger om betaling etter misligholdet av en avtale, men i vår sak er det relativt klart at det ikke er avtalt en begrensning i delbetalingsretten mellom partene.

Spørsmålet blir dermed om Ås sin delbetaling vil medføre særlige ulemper for kreditor jf. sedvanerett.

I vår sak er det naturlig for en kreditor, i en situasjon med usikkerhet i aksje- og eiendomsmarkedet, å avvise delbetaling. Låneavtalen innebærer at en av partene innfrir solidarisk overfor kreditor, og dermed er hensynet til fordringens sikkerhet i seg selv et forsvarlig grunnlag for å avvise delbetaling. Dette trekker i retning av at PvB har rett til å avvise delbetaling fordi usikkerheten innebærer en ulempe for han.

På den annen side, så vil ikke en delbetaling innebære at PvB mister sitt krav på de øvrige skyldnerne, inkludert Ås. Ved å få noe av lånet betalt, sikrer PvB seg i alle fall at deler av kravet blir dekket. Videre vil PvB uansett berikes gjennom lovgitte misligholdsbeføyelser etter forsinkelsesrenteloven og lignende. Dette trekker sterkt i retning av at PvB ikke kan avvise delbetalingen fra Ås da det ikke foreligger en særlig ulempe for han.

Siden det her ikke foreligger noen særlig ulempe ved at PvB mottar delbetaling, så taler de beste grunner for at Ås kan delbetale overfor PvB.

Ås sin subsidiære anførsel fører følgelig frem.

Preben von Bar krever videre forsinkelsesrenter fra 15/11-18, samt på hele restgjelden.

For å ta stilling til om PvB har rett til dette kravet, så må det forutsettes at PvB er i kreditormora når han uberettiget avviser delbetaling fra Ås, da store deler av anførselene gir anvisning på at man må ta denne forutsetningen.

Det første spørsmålet, under denne anførselen, blir dermed om PvB kan kreve forsinkelsesrente allerede fra 15/11-18.

Det følger av forsinkelsesrentelovens § 2 (1) at fordringshaveren kan kreve forsinkelsesrenter når kravet ikke innfris ved forfall. Forsinkelsesrenten løper fra forfallsdag når denne er "fastsatt i forveien", eller fra 30 dager etter at fordringshaveren har sendt skyldneren "skriftlig påkrav" med oppfordring om å betale jf. rentel. § 2 (1), 2 pkt.

For at PvB skal kunne kreve forsinkelsesrente allerede fra 15/11-18, så må forfallsdagen for restkravet sies å være "fastsatt i forveien" til denne datoen.

Spørsmålet blir om forfallsdagen for restkravet som ble stiftet den 15/11-18 kan sies å være "fastsatt i forveien" jf. rentel. § 2 (1), 2 pkt.

Ordlyden av "fastsatt i forveien" er noe vag, men gir anvisning på at datoen er forhåndsdefinert forut for forfallsdagen. I NOU 1974:54 slås det fast at en dato er fastsatt i forveien i de tilfellene "hvor man av grunnlaget kan utlede en bestemt dato for oppgjøret" jf. s.79. Ellers beror det på en konkret vurdering av den enkelte situasjon hvorvidt en

forfallsdag er "fastsatt i forveien". Forarbeidene peker gir som eksempel på når vilkåret er oppfylt de situasjoner som er knyttet låneavtaler mellom en bank og en annen part, hvor forfallsdagen for de terminvise avdragene ofte er fastsatt for flere år fremover.

I Rt.1995 s.1549, som gjaldt spørsmålet om rentekrav på bergelønn, så ble det slått fast at vilkåret "fastsatt i forveien" var oppfylt når det på forhånd var gjort "klart på hvilken dato oppgjøret skal skje" jf. dommens s.1554 andre avsnitt.

I vår sak kan den andre avtalen, om dekningsalget, indikere en avtale som gir anvisning på at partene samtykker til at det på et eller annet tidspunkt vil bli et krav om tilleggsbetaling for å dekke restgjelden. Dette trekker i retning av at 15/11-18 kan sies å være "fastsatt i forveien" jf. rentel. § 2 (1), 2 pnkt.

På den annen side, så er det jf. Rt.1995 s.1549 ikke et tidspunkt som innebærer at det er "klart på hvilken dato oppgjøret skal skje" jf. dommens s. 1554. Videre er det knyttet betydelig grad av usikkerhet til når datoen faktisk skjer, og om den i det hele tatt kommer til å finne sted da salget kan tvert i mot gå over lånebeløpet. Dette trekker sterkt i retning av at datoen ikke kan sies å være "fastsatt i forveien" jf. rentel. § 2 (1), 2 pnkt. Det foreligger riktignok en avtale mellom partene i bunnen, om at avdragene skulle betales årlig på en gitt dato. En slik avtale tilfredsstillers vilkåret "fastsatt i forveien" jf. forarbeidenes eksempel og sistnevnte dom.

På den annen side, så er denne avtalens eksistens usikker da det kan se ut som at den er tilsidesatt ved den nye avtalen mellom partene. Videre, så har ikke PvB, som jevnbyrdig part, tatt forbehold i den nye avtalen, eller vist til at den opprinnelige avtalen gjelder så langt den rekker eller lignende. Dermed får den opprinnelige avtalen ingen vekt ved forståelsen av om datoen tilfredsstillers kravet om "fastsatt i forveien" jf. rentel. § 2 (1), 2 pnkt.

Samle sett, så er den usikkerhet som er knyttet til kravet om restgjelden såpass vag og usikker at den ikke kan sies å tilfredsstillers kravet "fastsatt i forveien" jf. rentel. § 2 (1), 2 pnkt. Forfallsdagen for restkravet som ble stiftet 15/11-18 tilfredsstillers ikke vilkåret "fastsatt i forveien" jf. rentel. § 2 (1), 2 pnkt. Dette innebærer at forsinkelsesrenten begynner å løpe "30 dager etter at fordringshaveren har sendt skyldneren skriftlig påkrav med oppfordring om å betale" jf. rentel. § 2 (1), 2 pnkt. Dette skjer først ved brev den 20/11-18, dermed løper forsinkelsesrenten 30 dager fra 20/11-18.

Preben von Bar kan følgelig ikke høres med sitt krav om forsinkelsesrente allerede fra 15/11-18.

Ås anfører videre at PvB ikke kan kreve forsinkelsesrenter på hele restgjelden. Spørsmålet blir om denne PvB kan kreve forsinkelsesrenter på hele restgjelden. Det følger av rentel. § 2 (2) at det ikke skal svares forsinkelsesrente dersom forsinkelsen er "fremkalt ved forhold på fordringshaverens side".

I vår sak er det på det rene, jf. forutsetningen som ble tatt over, at PvB ikke hadde rett til å avvise delbetaling. Dermed er forsinkelsesrenten delvis "fremkalt ved forhold på [PvBs]

side". Konsekvensen av å uberettiget avvise delbetaling, er at kreditor mister sitt krav på forsinkelsesrenter for hele kravet. Debitor, Ås, svarer med andre ord kun for forsinkelsesrenter knyttet til den resterende delen av lånet, altså den delen han ikke kan betale.

Konklusjonen på spørsmålet er at PvB ikke kan kreve forsinkelsesrenter for hele restgjelden jf. rentel. § 2 (2).

Tvist II

Den andre tvistens parter er Peder Ås mot Lars Holm.

Problemstillingen er om Ås kan kreve kr. 450 000 - som inkluderte Martes andel av kravet - av Holm.

Løsningen på denne problemstillingen følger av sedvanerett, som er kommet til uttrykk i gbl. § 2 (2) jf. (3) jf. drøftelsen over. Problemstillingen vil derfor løses etter gbl. § 2 (2) jf. (3).

Det følger av sistnevnte bestemmelse at dersom en debitor innfrir etter solidaransvaret jf. gbl. § 2 (1), så kan han "søkja att hjå kvar av dei andre" det som skal falle på "han etter rettshøvet mellom dei" jf. gbl. § 2 (2). Gjeldsbrevlovens § 2 (2) innebærer med andre ord at den innfriende debitor får et regresskrav i behold mot de øvrige andre samskyldnerene jf. prinsippet om prinsipalt solidarisk subsidiært proratarisk samt prinsippet i Rt.1997 s.1029 (s.1037) og Rt.2010 s.664 avsn.15.

Ås har dermed i medhold av gbl. § 2 (2) regresskrav overfor Vold og Holm, fordelt etter "rettshøvet mellom dei" som er kr. 900 000 (1/2, 1/4 og 1/4).

I vår sak er imidlertid Marte gått konkurs. Dette innebærer at man må løse tvisten etter gbl. § 2 (3) samt samspillet mellom gbl. § 2 (2) og (3). Det følger av gbl. § 2 (3). 1 pnkt. at er det "visst" at en av de andre "ikkje kann betala", blir hans del av lånet "bytt mellom alle hine".

I vår sak er det på det rene at Marte hadde gått konkurs, dermed er det "visst" at hun "ikkje kann betala". Konsekvensen av at Marte er gått konkurs, er at hennes del av lånet blir "bytt mellom alle hine" jf. gbl. § 2 (3), 1 pnkt. Dette innebærer at hennes del deles på både Holm og Ås, og ikke slik Ås hevder om at den skal dekkes av Holm jf. lovtekstens bruk av "bytt mellom alle hine" hvor Ås er inkludert "alle" jf. gbl. § 2 (3), 1 pnkt.

Fordelingen blir følgelig slik: Restgjelden består av kr. 900 000. Ås har dekket kr. 450 000 jf. gbl. § 2 (2) om "rettshøvet mellom dei" og at han eier 1/2 av hytten. Holm og Vold skulle eie 1/4 hver, hvilket innebærer i utgangspunktet kr. 225 000 på hver jf. prinsippet i gbl. § 2 (2). Siden Vold er konkurs, blir hennes del "bytt mellom alle hine", inkludert Ås, hvilket betyr at kr. 225 000 deles på to, Ås og Holm, hvilket tilsvarer kr. 112 500 på hver.

Ås anfører at han Holm skal betale sin egen og Martes del. Dette er åpenbart en uriktig anførsel jf. redegjørelsen for systemet over. Holm er ansvarlig for kr. 225 000, som er sin

egen, samt kr. 112 500 som er halvparten av Martes andel jf. prinsippet i gbl. § 2 (3), 1 pnkt. Dermed kan ikke Lars heller høres med sin anførsel om at han kun er ansvarlig for kr. 225 000. Dermed er Holm ansvarlig for kr. 337 500 og Ås for kr. 112 500 i denne omgang. For ordens skyld nevnes at begge partene har likevel et regresskrav i behold jf. uttalelsene i Rt.1997 s.1029 (s.1037) og Rt.2010 s.664 (avsn.15).

Konklusjonen på problemstillingen er at Ås ikke kan kreve kr. 450 000 av Holm.

Tvist III

Den tredje tvistens parter er Lars Holm mot Hans Tastad.

Det reises i denne tvisten krav om intervensjonsbetaling, debitorskifte samt motregning. Det tas stilling til kravene i den ovennevnte rekkefølgen av hensyn til ryddighet.

Den første problemstillingen er om Holm kan intervensjonsbetale overfor Tastad.

Regelen om intervensjonsbetaling følger av langvarig og samstemt rettspraksis, slik at man kan si at den utgjør etablert pengekravsrettslig sedvanerett jf. bl.a Hagstrøm, Obligasjonsrett, 2. utgave 2011 med videre henvisninger. En intervensjonsbetaler kan påtvinge sin betaling overfor kreditor dersom intervensjonsbetaleren har en aktverdig grunn til intervensjonsbetalingen.

Spørsmålet blir dermed om Holm kan sies å ha en aktverdig grunn til å foreta intervensjonsbetalingen overfor Tastad jf. sedvanerett.

I rettspraksis og den juridiske teori, fastsettes kriteriet aktverdig grunn noe nærmere ved å fastslå at en intervensjonsbetaler vil ha en aktverdig grunn til intervensjonsbetaling dersom vedkommende kan påvise en legitim egeninteresse i å fa kravet betalt. I en dom fra Høyesterett hvor disse rettssetningene ble formulert, så ble intervensjonsbetaleren ikke ansett for å tilstrekkelig legitim egeninteresse når hans formål var å betale en debtors gjeld for å oppnå bedre dekningsrett i konkurssammenheng. Hva som ligger i en legitim egentinteresse eller rimelig grunn, må ellers fastsettes etter en konkret og skjønsmessig helhetsvurdering jf. bl.a Hagstrøm, Obligasjonsrett, 2. utgave 2011.

I vår sak har Ås og Holm vært kollegaer og bekjente i flere år. Dette kan muligens være en rimelig grunn til å foreta en intervensjonsbetaling. Dette kan trekke i retning av at Holm kan sies å ha en rimelig grunn til å intervensjonsbetale Ås sitt krav overfor Tastad.

På den andre side, så har Holm nylig inngått en kjøpsavtale med Ås som etter hans mening fremstår lukrativ, og dermed er det riktignok denne avtalen han antageligvis har for øye når han ønsker å intervensjonsbetale. Dette innebærer at arbeidsforholdet samt bekjentskapet ikke må få særlig vekt ved denne vurderingen.

Avtalen mellom Holm og Ås innebærer salg av en fritidsbåt til kr. 1 200 000. Av lånet gjenstår kr. 1 000 000 ubetalt, som Ås opprinnelig skylder sin kreditor Tastad. Dette lånet er rentefritt,

og er gitt av Ås sin svigerfar, Tastad. Det at lånet er rentefritt, samt gitt av hans svigerfar, innebærer at låneavtalen har et mindre kommersielt preg enn om lånet skulle vært gitt til en fremmed person. Dette kan tenkes å innebære at Holm kun vil at Ås skal få denne avtalen på de ovennevnte vilkårene, slik at det ikke bør være rom for andre parter i avtalen.

På den andre side, så står man i denne sak overfor spørsmålet om intervensjonsbetaling, hvilket i realiteten ikke innebærer noen endring for kreditor, sammenlignet med spørsmålet om debitorskifte. Dette innebærer at terskelen for at Holm skal kunne intervensjonsbetale overfor Tastad bør være lav. Dette trekker i retning av at eierinteressen i å gjøre opp for båten utgjør en aktverdig grunn. I den mest sentrale dommen om intervensjonsbetaling, som er beskrevet over, ble tidspunktet for vurderingen ikke fastlåst til avtaleinngåelsestidspunktet eller lignende. Høyesterett vurderte situasjonen helt frem til den havnet i domstolene. Dette innebærer at man skal ta i betraktning at Holms aktverdige grunn for å intervensjonsbetale, riktignok består av å betale ned lånet på sin egen båt, men også ved å motregne overfor Tastad.

Videre er motregningskravet ikke et ukontroversielt krav, men det opplyses om at Holm var styreformann i firmaet som hadde en utestående fordring på Tastad, og at Tastad ikke hadde betalt fordi han var misfornøyd med leveransen. Denne innsikten, svekker Holms aktverdige grunn på en måte som gjør hans interesse i grenseland til å være illegitim. Dette trekker sterkt i retning av at Holm ikke må kunne intervensjonsbetale. I samsvar med dommen som ble beskrevet over, så var det også et moment at intervensjonsbetaleren ønsket å betale debtors gjeld for å oppnå bedre dekningsmuligheter i konkursøyemed.

I vår sak kan man dra noe paralleller til at Holms ønske om intervensjonsbetaling bærer preg av å oppnå en posisjon han ikke smertefritt bør oppnå. Sistnevnte gjelder hvis man særlig tar i betraktning Holms innsikt i kravet han ønsker å bruke for å motregne overfor Tastad. Videre er det, i lys av Tastads misnøye med kravet, ikke utenkelig at motkravet Holm har på Tastad viser seg å ikke være verdt den summen det utgir seg for å være. En slik situasjon vil sette Tastads krav på sitt halvårslige avdrag, som er rentefritt avtale i den forstand at den ikke tar høyde for noe risiko i det hele tatt, på spill. Dette trekker også i retning av at Holm ikke har en aktverdig grunn til å intervensjonsbetale.

Samlet sett, så taler her den innsikten Holm har over motkravet, samt den usikkerhet som er knyttet til motkravet for at Holm ikke kan sies å ha en aktverdig grunn til å intervensjonsbetale. Holm kan dermed ikke sies å ha aktverdig grunn til å intervensjonsbetale overfor Tastad jf. sedvanerett.

Konklusjonen på den første problemstillingen er at Holm ikke kan intervensjonsbetale overfor Tastad.

Den andre problemstillingen er om Tastad kan sies å ha akseptert Holm som debitor.

Det følger av alminnelige pengekravsrettslige prinsipper at debitorskifte kan finne sted jf. bl.a Rt.1995 s.975 og Skoghøy: Panteloven med kommentarer, 2003, s.177 flg. En avtale om

gjeldsovertakelse er en alminnelig tredjemannsavtale, hvilket innebærer at debitorskifte ikke behøver å skje uttrykkelig, men kan også skje ved konkludent atferd jf. eksempelvis Rt.2008 s.969 avsn. 28, 2 pnkt.

I denne sak er det på det rene at det ikke foreligger en uttrykkelig avtale som aksepterer Holm som direktedebitor for lånet av kr. 1 000 000 i anledning kjøp av båt.

Det litt mer problematiske er om Tastad, ved sin konkludente atferd, kan sies å ha akseptert Holm som debitor.

Spørsmålet blir dermed om Tastad har opptrådt på en slik måte at Ås og Holm har fått "rimelig grunn til å tro" at Tastad har bundet seg til en av partene jf. Rt.2008 s.969 avsn.30, 2 pnkt.

I Rt.2008 s.969, som gjaldt spørsmålet om plikten til levering av en naturalytelse var overført til en ny debitor med frigivende virkning, så ble momenter som partenes utsagn, lojalitetshensynet og omstendighetene for øvrig trukket frem som relevante momenter.

I vår sak så sendte Holm og Ås brev til Tastad med informasjon om debitorskifte. Denne henvendelsen svarte ikke Tastad på. Det faktum at Tastad ikke protesterte allerede den dagen, øker Holm og Ås sine berettigede forventinger om at debitorskifte er akseptert. Lojalitetshensynet tilsier i alle fall her at Tastad burde reagert. Dette trekker i retning av at Tastad, ved sin konkludente atferd, har gitt Ås og Holm en "rimelig grunn til å tro" at Tastad har bundet seg til en av partene jf. eksempelvis Gate Gourmet-dommen.

På den andre siden, så er ikke passivitet isolert sett nødvendigvis rettsstiftende fakta. Dersom man måtte svare på enhver henvendelse, så ville passivitet som rettsstiftende faktum ført til meget urimelige resultater. Dette svekker vekten av det ovennevnte argument noe. Tastad mottok videre ingen betaling fra Holm, og reagerte relativt kort tid etter at avdraget var forfalt. Det faktum at Tastad reagerte ved å sende brev både til Holm og Ås, kan bidra til å gi sistnevnte parter en "rimelig grunn til å tro" at han har akseptert debitorskifte.

På den andre side, så er debitorskifte, i motsetning til kreditorskifte, en beslutning som krever noe overveielser. Det faktum at Tastad kontakter Ås og Holm, er riktignok kritikkverdig, men kan ikke sies å være tilstrekkelig til en slik beslutning om debitorskifte. Dermed trekker dette argumentet i retning av at Tastad ikke har gitt debitorerne en "rimelig grunn til å tro" at han har akseptert begge som debitorer.

Videre er det riktignok relativt lang tid (våren 2018 - november 2018) fra avtaleinngåelsen mellom Ås og Holm og til Tastad reagerte på selve overdragelsen. Dette kan tolkes i disfavør av han, men dersom man tar i betraktning at avdragene på lånet forfalt med halvårlige terminer, så blir denne tiden en akseptabel tidsperiode å ikke reagere på. Dette trekker også i retning av at Tastad ikke har gitt debitorerne "rimelig grunn til å tro" at han har valgt en av dem som skyldner.

Samlet, så taler her de beste grunner for at Tastad ikke har gitt verken Holm eller Ås "rimelig grunn til å tro" at han har valgt en av dem som debitor. Tastad har ikke opptrådt på en slik måte at Ås og Holm har fått "rimelig grunn til å tro" at Tastad har bundet seg til en av partene jf. Rt.2008 s.969 avsn.30, 2 pnkt.

Konklusjonen på problemstillingen er at Tastad ikke har akseptert Holm som debitor.

Det forutsettes ved løsningen av motregningsspørsmålet at Tastad har en valgrett mellom Holm og Ås som debitorer.

Problemstillingen er om Holm kan motregne med sitt krav overfor Tastad.

Vilkårene for tvungen motregning følger av langvarig og samstemt sedvanerett, og utviklet ut fra logiske slutninger fra oppgjørsregler samt rimelighets- og rettferdighetsbetraktninger.

De ordinære vilkårene for å motregne er at det motregning må erklæres, det må være komputabilitet mellom kravene, kravene må være oppgjørsmodne samt at det må foreligge gjensidighet mellom partene.

I vår sak er det på det rene at Holm har erklært motregning overfor Tastad. Dermed er dette vilkåret oppfylt. Videre så er det tale om penger av samme valuta, og da er vilkåret om komputabilitet mellom kravene oppfylt. Hovedkravets friggjøringstid er kommet og passert jf. at kravet forfalt 1/12-18. Videre er motkravet forfalt allerede den 1/8-18. Vilkaeret om at kravene skal være oppgjørsmodne er dermed også oppfylt.

Det litt mer problematiske er om vilkåret om gjensidighet er oppfylt. Gjensidighetsvilkåret innebærer at kravene består mellom samme parter. Et oppgjør skal bestå mellom to parter, med mindre noe annet følger av en avtale eller lignende. Dersom det i et oppgjør finnes flere, så er gjensidighetsvilkåret ikke oppfylt. Dette vilkåret er absolutt jf. bl.a. Rt.1928 s.885 og Rt.2006 s.1361. Unntaket fra vilkåret kan gjøres dersom kravene er konnekse jf. prinsippet i gbl. § 18 (2) og Rt.1992 s.504 (s.507).

Spørsmålet blir om gjensidighetsvilkåret i denne saken er oppfylt.

I vår sak er det tale om en kreditor, Tastad, som kan gjøre krav gjeldende mot to debitorer, Ås og Holm. Situasjonen er lik det som i kausjonsretten kalles for alternativt ansvar. Så fremt Tastad kan gjøre krav gjeldende mot Ås eller Holm, så vil ikke den tilstrekkelige gjensidigheten etter de ordinære motregningsvilkårene foreligge. Et slikt resultat bygges på konsekvensbetraktninger, da noe annet ville innebære en direkte omgåelse av gjensidighetsvilkåret. Dette trekker klart i retning av at gjensidighetsvilkåret ikke er oppfylt.

Et unntak fra gjensidighetsvilkåret kan gjøres dersom kravene er konnekse. I denne sak er det på det rene at hovedkravet om betaling av avdrag for lån til kjøpesum av båt, og motkravet om vederlagskreditt som Tastad skyldte Lillevik Maskin AS for kjøp av varer, ikke springer ut fra "same rettshøvet" jf. formuleringen i gbl. § 18 (2). Heller ikke ved en utvidelse

fortolkning av konneksitetsvilkåret jf. Rt.1992 s.504 (s.507) kan man si at disse kravene er konnekse.

I Rt.1928 s.885, som gjaldt et rederi sitt forsøk på motregne etter levering av kull, og i Rt. 2006 s.1361, som gjaldt motregning mellom et to aksjeselskap for et krav som tilkom det enes datterselskap, så ble gjensidighetsvilkåret anvendt absolutt. Det vil med andre ord si at det ikke ble gjort ytterligere unntak fra det. Dette trekker i retning av at gjensidighetsvilkåret i denne sak klart nok ikke er oppfylt. De beste grunner, i form av konsekvensbetraktninger taler sterkt for å ikke gjøre unntak i denne situasjonen, da en annen løsning vil innebære en klar omgåelse av gjensidighetsvilkåret. Inntil kreditor har valgt en debitor, så vil motregning i en slik situasjon ikke kunne skje, forutsatt at kreditor har valget mellom to debitorer slik situasjonen er her.

Gjensidighetsvilkåret er ikke oppfylt.

Konklusjonen på den tredje problemstillingen er at Holm ikke kan motregne overfor Tastad.